

Szüdi János élete és kora

A tanügyigazgatás harminc esztendejének tükré¹

E. Vámos Ágnes és Trencsényi László összeállítása

ISKOLA – VILÁG

Szüdi János jogász, oktatáspolitikus, tanügyi vezető 1949-ben született Újpesten. Középiskolai tanulmányait a budapesti József Attila Gimnáziumban végezte. 1973-ban szerzett jogi diplomát. Dolgozott a Tűzoltóság Országos Parancsokszágán, a Pénzügyminisztériumban, a Ceglédi városi Tanács VB. osztályvezetőjeként. 1985-ben lépett a sok nevet viselt, oktatásért felelős minisztérium szolgálatába, a közoktatás és szakképzés jogi szabályozásával foglalkozott, 1996 óta főosztályvezetőként, 2002-től közigazgatási államtitkárként, majd 2006 és 2009 között szakállamtitkárként. 2009 áprilisától az Oktatási és Kulturális Minisztérium államtitkára volt. Az Iskolaszolga című kiadványt alapító szerzőként és szerkesztőként jegyezte. 2010 után a Pedagógusok Szakszervezetét és az oktatásügyért dolgozó szakmai szervezetek munkáját segítette. A 2018-as országgyűlési választásokon a Demokratikus Koalíció jelöltjeként indult Cegléden. Több könyv szerzője. 2020. április 8-án elhunyt. Az alábbiakban egykori munkatársai idézik alakját.

'50-es évek. Gyerekkor. Emlékezetes majálisok az ünnepen az Írószövetség Bajza utcai székházának kertjében. Én apám és anyám „jogán” vehettem részt a felvonulás után a megérdemelt kerti ünnepségen. Történhetett bármi „odakint”, itt védettség volt és idill. Legalábbis gyerekként így élhettük meg. Hogy virsli volt-e vagy pogácsa? Málna vagy Bambi? Erre már nem emlékszem. Hegedüs Géza bácsi tartott szenvedélyes előadást a gyerekeknek az irodalomtörténet valamely *kiemelkedő* alkotásáról (a szovjet ifjúsági regény, a Timur és csapata lelkes ismertetése jut eszembe).

S érkezett a Szüdi család is. Az egyen-lódenkabátok idejében is szembeszökően szegényes öltözetben. Az apa feltűnően idegesen és némi félnépszerűséggel lépett a társaságba, kézen fogva gyerekeit. Szüleim odasúgták: a szép csillebérci versek költője, meg a „forradalom katonájáról” írt hőstörténet szerzője (ezt Horváth Ferenc szavalta mindig ízesen, sok humorral – nagyon kedveltük). Majd még halkabban súgták, a gyerekek felé mutatva:

– Játsszatok szépen velük, fogadjátok be őket!

¹ Az adott szövegrészek szerzőjét az egyes szakaszok végén tüntetjük föl. – *A Szerk.*

Szót fogadtunk, s játékba vontuk a vékonydongájú, csöndes, visszahúzó Szüdi-gyerekeket.

Alig egy éve, hogy rádöbentem: hiszen az egyik fiúcska Szüdi János volt! Amikor elmeséltem neki, zavartan mosolygott. (*Trencsényi László*)

A '80-as évek elején egy időben kerültünk a művelődésügyi minisztériumba. A minisztériumi „lét” és működés mindkettőnk számára ismeretlen volt. Első közös munkánk az ÁMK-k létesítésére és működésére vonatkozó jogszabály előkészítése volt. A szakmai koncepciót kialakító munkacsoportnak János is aktív tagja volt. Párhuzamosan folyt a szakmai és kodifikációs munka, sok vitával. Szinte naponta összevesztünk, majd kibékültünk.

Ez a munkamódszer megalapozta az 1985. évi oktatási törvény szakmai és jogi megalkotásának sok vitával és konfliktusokkal kísért folyamatát. János szakértelme, hallatlan szorgalma és munkabírása révén meghatározó egyénisége lett a törvény megalkotásának. A jogszabály vezéreszméjét, az intézményi és pedagógusi autonómiát következetesen képviselte. Ebből adódóan is rengeteg harc, valószínűleg sok kudarc kísérte pályáját. Számomra etalon maradt, szakértelme, embersége. (*Spengler Katalin*)

A '80-as évek elején, pályakezdőként találkoztam először Szüdi Jánossal. Tán egy éve voltunk Cegléden feleségemmel kollégiumi nevelőtanárok. Öntudatos és határozott célokat kitűző fiatal házaspárként, egy év munka után már azt is nagyon jól tudtuk, hogy Ceglédnek legalább annyira szüksége van ránk, két matematika szakos középiskolai tanárra, mint nekünk Ceglédre. De nekünk egy év bőven elég volt a kollégiumi szolgálati szobából az épület közepén a második emeleten, gyereket szerettünk volna vállalni, kellett egy lakás. Bementünk a hivatalba, elmondtuk, hogy szeretnénk igényelni egy lakást, mert mi itt telepedünk le. Az ügyintézővel némi vitánk volt, nem akarta érteni a dolgot. A helyzetet mentendő előjött a főnöke, egy kopaszodó, mogorva arcú emberke, és csak annyit kérdezett, hogy van már gyerekük? Nincsen, de szeretnénk, ezért is akarunk lakást igényelni. Majd jöjjenek vissza, ha van gyerekük, mordult ránk, és már el is tűnt hátul az előadók között. Mi megszeppenve egymásra néztünk, és csak az épületből kiérve tudtunk megszólalni.

Aztán pályakezdő intézményvezető koromban találkoztam vele másodszer, úgy hét évré rá, az Iskolaszolga szerkesztőségében. Nem vele akartam találkozni, nem is tudtam, hogy ott lesz, Horn Gyurival volt találkoznunk, hozzá vittem fel a vezetőtársaimat, hogy első kézből ismerjék meg az AKG pedagógiai programját. Gyuri mutatott be bennünket, mondván, van itt még más ceglédi is, Szüdi János, talán ismeritek. Nekem itt találkozott először a név és az arc egymással, talán el is fehéredtem egy pillanatra.

A következő húsz évben, intézményvezetőként szinte minden szakmai dologban őt kerestem meg, és mindig, kivétel nélkül a segítségemre volt. Nem egyszer kértem, hogy a ceglédi iskolaigazgatókkal üljünk le, kötetlen beszélgetésen egyeztessük dolgainkat. Volt, hogy csak annyit kért: a piaci bevásárlás előtt vagy az után találkozunk. Leginkább a mi iskolánkban, vagy az utca másik oldalán a gimnáziumban jöttünk össze. Általában a piaci bevásárlása előtt. Karján fonott kosárral érkezett. Ha szombatoként személyesen találkozni akart vele valaki Cegléden, megtehetette úgy is, nem zavarva a lakását, hogy a vasútállomástól

(a közelében lakott) a piacig tartó félórás sétájához csatlakozott, vagy a helyi éremgyűjtő kör rendezvényeit látogatta. 2012 után öt évig vonatoztam Ceglédre, szinte naponta találkoztunk, vagy az oda-, vagy a visszaúton. Nagyon készséges volt mindig a ceglédiekkel, ha városi, térségi rendezvényekre hívtuk, soha nem mondott nemet, mindig találtunk alkalmas időpontot. Egyszer megtörtént, hogy szerettem volna a közel két órás előadás és konzultáció után tiszteletdíjat fizetni a rendezvényhez elnyert pályázati pénzből, persze nem fogadta el, sőt nagyon felháborodott rajta (máskor már nem is mertem ilyet tenni). Csak annyit mondott: „add egy alapítványnak” – de az arca ugyanannak a Szüdi Jánosnak az arca volt, aki annak idején, a tanácsházán elküldött bennünket. Akkor értettem meg elutasító mondatát, és tovább nőtt, már nemcsak mint szakember, hanem mint ember is a szememben. *(Tóth Géza)*

B. Molnár Béla fotója

János a minisztériumból az iskolák autonómiáját védte, én meg a Közoktatáspolitikai Tanácsban az önkormányzatok szempontjait képviseltem, mindketten tudtuk a szerepünket, s kedveltük egymást. Alighanem neki köszönhető, hogy a központi finanszírozás mellett az *iskola és a szintén autonóm fenntartó önkormányzat* konstrukciója működni volt képes, mert pontosan látta és lehetőségei szerint orvosolta a hirtelen decentralizált rendszer születési fogyatékoságait. A szabályozás nagymesterét vesztettük el, keresve sem lehetett hozzá fogható megingathatatlan nézetű, őszinte szakembert találni. Ő volt a stabilitás záloga. Hatalmas életmű áll mögötte. *(Sáska Géza)*

És hányszor, de hányszor kellett ezt az autonómiát védenie a politikától és – paradoxonnak tűnhet – kormányzaton belül is. *(Mihály Ottó)*

Jánost 1990 óta ismertem. Egy konferencián „veszekedtünk” a kezei között formálódó Közoktatási törvény kapcsán. Sok mindent köszönhetek neki! Azzal, hogy megbízott – valamilyen 1996 táján – az érettségi bizonyítványok központi nyilvántartásának megszervezésével, megmentett attól, hogy végleg eltűnjön a TOK-irodánk a süllyesztőben. Tulajdonképpen ezért tudunk '98-tól közvetlen munkatársként együtt dolgozni. Én kaptam valamilyen jogalkotási feladatot. Hívtam Jánost, hogy ez és ez a feladat. Tajtékozott, hogy ilyen hülyeség ki nek az agyában tudott megszületni. Majd másnap reggelre – mindig ő volt az első a vezetők közül – hozta a kész jogszabálytervezetet. Mind a mai napig jórészt azzal keresem a kenyerem, amit jogalkotás, jogértelmezés terén tőle tanultam. A 2002–2010 közötti időszakban is rengeteget tett azért, hogy számos közös alkotásunk – KIR, KIFIR, AJTP, OKÉV stb. – ne váljon enyészetté. Tulajdonképpen vele eltűnt a Szalay utcából a professzionális jogalkotás. Számtalanszor beszélünk szakmai kérdésekről azóta is. Mindig elmondta, hogy ugyan ő nem ért egyet a koncepcióval (pl. a szakképzési centrumok esetében), de azért tett egy javaslatot, hogyan lehetne jogilag elfogadhatóbbá tenni. Egyedüli és pótolhatatlan az, hogy ugyan a pedagógia terén alig valamiben értettünk egyet, teljes őszinteséggel, higgadtan, a közös megoldás keresésével tudunk mindenről beszélni. *(Környei László)*

Rengeteget dolgoztam vele. Törvényeken, rendeleteken, NAT-on. És közben szidtunk mi mindenkit, minisztert (minisztereket), fenntartókat, a pedagógusokat, a konzervatív szülőket, csak a gyerekeket, tanulókat nem. Ez a megközelítés nem létezett. Hihetetlenül pontos volt. Dolgoztunk testületekben, nem mindég szerették. Volt, amikor kettőnk nem. Pedig sokszor egyetértett az „adminisztrátor” és a „szakértő”. Birtuk a hosszú gyűrődéseket, talán mindenkinél jobban. Egy ilyen nagyon-nagyon hosszú, a „miniszter tanácsadó testülete” értekezleten szakadt el valakinél a cérna: „majd a Szüdi kodifikálja”, és akkor „megtudjuk, mi a helyes”! *(Mihály Ottó)*

Legendásan szerény ember volt. A minisztériumi sofőrök között terjedt anekdotát többször is hallottam: Szüdi éppen közigazgatási államtitkár volt, neki kirendelt kocsival. Egyik első napon történt, hogy a sofőrje a várakozás közben a többiekkel beszélgetett, amikor arra lett figyelmes, hogy Szüdi elrohan mellette. Utána kiáltott:

– Itt vagyok, államtitkár úr!

Mire Szüdi:

– Most nem érek rá, megy a vonatom! *(Csillag Márta)*

Szüdi János szakállamtitkárként szinte naponta szembesült azokkal a problémákkal, amelyek az Európai Unióhoz való csatlakozás után a közoktatás-fejlesztésre hárultak a napi rutinfeladatokon túl. Nem könnyen barátkozott meg az uniós tervezés sajátos nyelvezetével, a számtalan betűszóval, amelyek magyarzata külön-külön is órákat vett igénybe, miközben sürgősen elintézendő aktákkal volt tele az irodája. De nem lehetett másra hárítani ezt a munkát sem, mert döntéseket kellett hozni, azokat megvédeni, képviselni különböző fórumokon. Látástól vakulásig dolgoztunk maroknyi csapatommal. A pályázat-előkészítésnél késhegyre menő vitákban kellett megpróbálnunk érvényesíteni az iskolák, a pedagógusok

szakmai érdekeit – hogy ezzel elsősorban a gyerekek, a tanulók minőségibb, mindenki által hozzáférhető oktatását szolgáljuk. Együttműködésünkben az volt a fordulópont, amikor megértette, hogy mindez – a napi harc – miért történik, hogy a különböző programok között összefüggés van, ugyanabba a célrendszerbe illeszkednek: a gyerekek számára jobb jövőt, esélyeket, az esélyegyenlőtlenség csökkentését érhetjük el általuk. Egy ilyen kiemelten fontos uniós közoktatási pályázat előkészítésekor, amikor már látni lehetett, milyen heves ellentétek feszülnek a szakma és az irányító hatóság elképzelései között, megkértem, hogy most az egyszer jöjjön el velem az egyeztetésre, mert ahhoz, hogy előbbre jussunk, szükség lesz egy olyan, megtámadhatatlan szaktekintély érvelésére is, mint ő. A megbeszélés kora reggeltől, órákon át tartott. Nem győztünk, de legalább nem engedtünk szakmai elképzeléseinkből. Embert próbáló vita volt. Fáradtan és elkeseredve gyalogoltunk vissza a Nagymező utcától a minisztériumba. Űgy éreztem (bár nem mondtam ki), már teljesen hiábavaló a rengeteg munka, a háttérben dolgozó kiváló szakemberek, fejlesztők hite, erőfeszítései, úgyszem lesz ebből semmi, feladom. Akkor, valahol a Batthyány örökmécsesnél járva belém karolt, és elindult velem ellenkező irányba. A Kálmán Imre utca és a Szemere utca sarkánál megálltunk. „Nézd meg ezeket a házakat itt!” – mondta. „Valamikor több mint száz éve építették mindegyiket, nézd, milyen gyönyörűek. Akik megtervezték, megépítették őket, nyomot hagytak, ma is látjuk, csodáljuk a munkájuk eredményét.” Noha számtalanszor elmentem már erre, de mindig sietni kellett, akkor néztem fel igazán először a házak homlokzataira. A csodálatos architektúra, az eresz és a kazettás berakott, festett előtető addig nem tűnt fel. A mogorva államtitkár átszellemülten magyarázta a szebbnél szebb díszítőelemeket, maradandó építészeti megoldásokat. Tudtuk eddig is, hogy érdeklődésünk a művészetek iránt közös, s ő biztos volt abban, hogy ez a látvány ki fog zökkenteni világvége-hangulatomból. Visszamentünk a minisztériumba, és mindent folytattunk, ahogy addig is, újra és újra nekifeszülve, a jobbítás mély hitével. (*Váczy Zsuzsa*)

Minden este ő ment el utoljára, mert a Nyugatiból indult a vonata. Az aluljáróban élő barátainak adott egy kis pénzt. (*Vámos Ágnes*)

Egyet idéznék föl a mogorva külső mögött rejló galamblelkéről. Egyik reggel fontoskodva behívott az irodájába, kinyitotta az egyik szekrénye ajtaját és rámutatott egy nagy halom terítőre. Legalább ötven erdélyi hímzett terítő rejtőzött a szekrényben. „Valahogy szabadítsatok meg ezektől, mert nem merek a feleségem elé kerülni velük, otthon is van ugyanennyi.” Kiderült, hogy hetente vesz az aluljáróban egyet, mert „olyan szerencsétlenek azok a szegény asszonyok”. (*Csillag Márta*)

Minden reggel ő érkezett elsőként a Minisztériumba. Órákig tartott meggyőzni dolgokról, de a legelkötelezettebb lett, ha el tudta fogadni. Megengedte, hogy egyenesen a gépébe írjuk a jogszabály szövegét. Gyanakodott, de szeretett velünk dolgozni. Soha nem felejttem el, amikor szakmánk óriása, Mihály Ottó szaladt be hozzám, hogy „jön János, dühös”, és én elbújtam előle. (*Vámos Ágnes*)

Sokszor olvastam az írásait, de csak kétszer találkoztunk. Az első találkozás szakmai volt: rövid ideig élt egy rendelet, amely szerint meghatározott feltételek mellett bölcsődés gyerekeket fogadhatott az óvodai csoport. Döbbenet reagáltam a hírré. Hallotta vagy olvasta? Állítólag ezt kérdezte: ki az, aki idő előtt nyilatkozik? Találkoznunk kellett és a személyes megbeszélésen már kérte a szakmai véleményt, többünkötől is. Azt mondta: muszáj jól megcsinálni.

A második nem szakmai: a frissen megépült Várkert Bazárban sétáltunk, ki-ki a maga családjával. A kíváncsiság odahajtott bennünket. Összefutottunk (ismerős lehettem), és összeszenéztünk. Valószínűleg ugyanarra gondoltunk... *(Bakonyi Anna)*

1996-ban kerültem be a Magyar Bálint vezette Művelődési és Köznevelési Minisztériumba. Mindenki gyanakodva szemlélte – köztük Szüdi is. Joggal, hiszen „kakukktójás” voltam abban a közegben. (Ezt megelőzően egyetemen dolgoztam, a köznevelés területi egyenlőtlenségeit kutattam, köznevelési és közigazgatási tapasztalatom mindössze annyi volt, hogy 4 évnyi kerületi alpolgármesterségem alatt hozzám tartozott – többek között – a köznevelés területe is.) Feladatom az lett, hogy kitaláljam az akkor még nem létező pedagógus-továbbképzési rendszert (ami azóta lényegében kimúlt). Aztán hirtelen főosztályvezető lettem, és hetente együtt ültünk a Báthory Zoltán által vezetett vezetőségi üléseken. Megismertük egymást. Megszoktam stílusát, egyre jobban tiszteltem, kedveltem, de ő még mindig nagyon távolságtartóan kezelt engem. Történt aztán, hogy egyszer csak megállt a szobám ajtajában, és valamiért iszonyatosan elkezdett kiabálni – szerintem igazságtalanul. Engem sem kellett féltetni, felálltam székemből és visszakiabáltam. Erre teljesen lefagyott, bejött a szobába, leült a velem szemben lévő székre, és teljesen nyugodtan elmondta, mi is a gondja. Ebben a pillanatban kezdődött el a barátságunk, ami azután soha nem szakadt meg. *(Polinszky Márta)*

Az én történetem személyes, a lelkemben mély nyomot hagyott, de nem tudom, hogy másnak jelent-e bármit... Az OKM-ben dolgoztam az ő államtitkársága idején óvodai referensként. Tiszteletre méltó igyekezettel próbált belőlem köztisztviselőt faragni... Nem fáradt bele, minden reggel újra kezdte... Egy alkalommal, a munkaidő befejezése előtt valamivel, nagyon dühösen, indulatosan érkezett az osztályunkra, hogy elmondja, van egy sürgős feladat, amit most el kell végezni... Mindenki próbálta felfogni, hogy mit, miért és miért éppen most... Én pedig összeszedtem minden bátorságomat és elmondtam neki, hogy most nem tudok itt maradni. Rám nézett, nem mondom, hogy nem ijedtem meg. Megkérdezte elfojtott hangon: hova akar menni? A templomba – hangzott a válaszom. Rám nézett, és azt mondta: menjen, a többiek maradnak és majd megoldják... menjen csak... Bizonytalanul ballagtam le a lépcsőn, azon gondolkozva, hogy talán mégse kellett volna... Latolgattam magamban a tettem várható következményeit... Amelyek persze nem voltak. Soha többé erről nem beszéltünk... De tanultam valamit a nagyvonalúságról és az elfogadásról... akkor is Húsvét volt. *(Kovács Erika)*

Nagy tudásával, hatalmas munkabírásával, érdekes személyével együtt egy kor, benne egy nagy társadalmi kísérlet is lassan elmúlik, vele férfikorunk is. Jó volt vele húsz évet együtt dolgozni, az alapdolgozatban ritkán értettük egyet, a kicsikben szinte mindig. (*Sáska Géza*)

Személyes, szóval afféle „intim” dolgokról szinte soha nem esett szó. Valójában nagyon zárkózott ember volt. Fiáról is csak azért tudtam, mert (valahol itt kezdődött a barátságunk) Ceglédről a szolnoki Varga Katába akarta „beprotezsálni”. Akkor a Varga Katalin Gimnázium kísérleti műhely volt (a lenyűgöző Páldi János igazgatóval, Bernáth Jósikával közösen csinált programunkkal). Persze, hogy jóba’ lettünk. (*Mihály Ottó*)

A Szüdivel először úgy találkoztam, hogy ő ott sem volt. A miniszteri biztosi posztot vettem át Mohácsi Vicától, és a zabszemet is görögdinnyének láttam, mert abban a minisztériumban senkit sem ismertem. Akkor Vica elővette a pénztárcáját, amiben két fénykép volt: a kislányáé és egy nagyon mogorva emberé, akiről azt gondoltam, hogy ott a papíron keresztül azonnal leharapja a fejemet. Azt mondta: Szüdi a mestere, a tanítója, és az az ember, akire bármikor hallgathatok. Nem hittem neki.

Aztán, amikor előben is találkoztunk, megint csak sokáig az volt az érzésem, hogy egyszer keresztbe lenyel, pedig láttam rajta, hogy alapvetően próbál kedves és hülyegyerek-kompatibilis módon elfogadó lenni velem és a munkatársaimmal is. A kapcsolatunk akkor változott meg, amikor egy hajnalba nyúló bulizás után elnéztem az órát és egy órával hamarabb rohantam be az OKM-be. Persze sehol senki nem volt. Legnagyobb meglepetésemre megszörcsört a telefon és Szüdi keresett, hogy elmondja, az teljesen ki van zárva, hogy én valaha is *átvigyem* az integrációs normatívát. Szó szót követett és a végén már rendesen ordibáltunk egymással. Én raktam rá a telefont, és mondtam, hogy akkor inkább folytassuk Magyar Bálint miniszter előtt, mert ehhez én most túl türelmetlen vagyok, majd ő hatalmi szóval rendet rak közöttünk. Nem került rá sor, mert fél óra múlva visszahívott, és elmondta, hogy nem azért ellenkezett ő, mert a roma vagy 3H-s gyerekeknek ne akarna ő jót, hanem csak azért, mert az, amit mi sokan, nehezen és hosszú idő alatt kitaláltunk, az úgy szar, ahogy van. És ugyan menjek már fel hozzá, majd elmondja az ő verzióját, amit az elmúlt 20 percen talált ki. Felmentem, elmondta, jobb volt. Fájóan jobb... Onnantól kezdve tiszteltük egymást, és kezdtem hasonlóan érezni, mint elődöm.

Amikor olvastam a hírt, hogy elment, azt írtam, hogy egy világítótornyunk ment el. Pedig ez pontatlan megfogalmazás, mert nem „egy”, hanem az „egyetlen” a helyes kifejezés. Ráadásul nem a „miénk” volt, mert egyrészt inkább mi voltunk azok, akik kibújtunk az ő köpenyegéből, hiszen ezer- vagy méginkább tízezerszám vannak olyanok – köztük én is –, akik kizárólag azért jutottak feljebb, mert Szüdi évtizedeken keresztül jól és hatékonyan ültette át mindenféle politikai sokszor ködösen megfogalmazott vágyát jogi szövegbe, másrészt ő volt az, aki mindig a nagy egészet nézte, s ő ott család és család, illetve gyerek és gyerek között sohasem tett semmiféle különbséget. Ha nem lenne az körülöttünk, ami van, akkor is nagyon-nagyon nagy űrt hagyott volna maga után. (*Daróczi Gábor*)

Szüdi Jánossal 2004-ben ismerkedtünk meg viharos körülmények között. János közigazgatási államtitkár volt, én az OKÉV főigazgató-helyetteseként dolgoztam. Egy államtitkári előterjesztést készítettünk, amelyben munkatársaimmal azt javasoltuk, hogy az önkormányzati és nem önkormányzati iskolafenntartók tevékenységét – különösen az állami források felhasználását – hatékonyabban monitorozza, ellenőrizze az állam. (Ez volt az az időszak, amikor belvárosi ügyvédi irodák „tartottak fenn” iskolákat, vették föl az állami normatívát anélkül, hogy valóban elláttak volna közoktatási feladatot.) Hosszasan ordított velem az értekezleten, hogy nem ismerem az önkormányzati szabályozást, a kétharmados törvényeket, nem ellenőrizhetők az önkormányzati fenntartók stb. Az értekezlet után főnökömmel sétáltunk vissza a Báthori utcába, ő komolyan aggódott az állásomért, én mérhetetlenül dühös voltam. Mire visszaértem, János már üzent: forduljak vissza, mert vár. Megkínált kávéval, majd megkérdezte, hogy miért ezt javasoltam, milyen tapasztalataim vannak, hogyan is képzelem a dolgot. Éreztem, hogy őszintén érdekli a dolog, keresi a megoldást. Ebből a közös gondolkodásból született a hatósági ellenőrzés szabályozása és gyakorlata, mely máig érvényben van.

2006 és 2010 között közeli munkatársa voltam a minisztériumban. Ritkán fordult elő, hogy mosolyogva fogadott volna minket a szokásos reggeli postabontáson. Általában rosszkedvű volt, haragudott „a lányokra,” akik nem azt csinálták, amit mondott, a másik minisztériumra, amely nem érti, hogy ez nem így van a közoktatásban, haragudott mindenkire, akivel reggel valamilyen írásos formában találkozott. Ahogy elkezdtek az ügyeket kibogozni, szignálni, lassan megnyugodott és mosolygósra fordult a kedve. Kivéve, ha valaki vette magának a bátorságot és javaslatot tett a közoktatási törvény módosítására. (Lehetett ez egy módosító a parlamentből, vagy egy társmisztériumi javaslat. stb.) Ilyenkor kétségbeesett. Megpróbálta elmagyarázni a javaslattevőnek, hogy ez már benne van a törvényben, vagy levezethető belőle. Nem szerette, ha készen szállították neki a megoldásokat, a problémák érdekeltek.

A jogalkotás, jogmagyarázat volt az élete. Útmutatásaival intézményvezetők, tanügyi szakemberek, intézményfenntartók százainak munkáját segítette. Őrizte a szakmailag független pedagógus, a gyermekjogok, az autonóm, kooperáló iskola eszményét. Tetteivel és munkájával mindig az elesettek, a rászorulókat érdekelte.

Mindig korán érkezett a Szalay utcába, az első hajnali vonattal utazott Ceglédre. A kúpeban is dolgozott. Mire a többiek beértek a minisztériumba, ő már javában diktálta a cikkeket vagy valamelyik könyvét. Most is előttem van, ahogy a régi kazettás magnóra diktál, lassan artikulálva, szaggatottan és közben lapozgatja a jegyzeteit. Munkatársam, mesterem, barátom volt.

2010-ben nekem adta a minisztériumban régóta nevelt óriási hibiszkuszát, hogy vigyázzak rá, gondozzam, mert nála nem fér el. Megbeszéltük, hogy csak kölcsönbe viszem el, hiszen lesz még egyszer nagy irodája... Lassan kinövi a szobánkat. A családom úgy hívja: „szüdivirág”. Már soha nem adhatom vissza. (*Csillag Márta*)

Karcolt kép (h)karcos emberről. A rézkarc szigorú műfaj, olyan, mint Szüdi volt, az államtitkár mégis másképp karcolódott a lemezre. A szigorú vonások és gesztusok mögött hiteles

ember volt, akivel ha megharcoltál és megértett, képes volt sajátjaként vinni tovább az ügyet. Két fontos dolog volt, amiben segített: Az egyik a Comenius Program folytatása. A másik ügy az intézmények fejlesztési normatívája, ami kizárta volna, hogy az intézményeknek ne alapfeladatuk legyen saját maguk folyamatos fejlesztése. Ez elvázott. Behívott. S azt mondta, sajnálja. Akik ismerték, tudják, ez szakmai kérdésekben ritkán fogalmazódott meg szájából. Ennél a mondatnál lett teljes róla a kép. *(Órosz Lajos)*

Kedves és szeretetreméltó ember volt. 2012 tavaszán interjút készítettünk vele Neumann Eszterrel a *Beszélő* folyóiratba. Kristálytisza jogi nyelven magyarázta, ami jogi terminusokban elmondható, és értetlenül fogadta azokat a kérdéseket, amelyek nem jogi természetű problémákat érintettek. Kulcsfontosságú volt számára a tanszabadság, az iskolák szervezeti, szakmai autonómiája, a 18 éves korig tartó tankötelezettség, az önkormányzati iskolafenn-tartás, illetve a szabad önkormányzatiság és hangsúlyosan a gyerek mindenek felett álló ér-deke. Úgy vélte: ezeknek az elveknek a következetes érvényesítése révén kezelni lehet a ma-gyarországi közoktatás kirívó szelektivitásával összefüggő problémákat. Ebben nyilván nem volt igaza. Lesújtóan nyilatkozott a 2008-ban kiadott Zöld könyvről – ebben sem volt igaza, de abban igen, hogy munkaerő-gazdálkodási érdekcsoportokat, kamarákat a közoktatás kö-zelébe sem szabad engedni és mindennél fontosabb a középiskolai és felsőoktatási expanzió folytatása. Keserű volt. Az volt az érzésem, hogy nem mondja ki, de úgy véli, nem fogja túl-élni, amit a „köznevelési” rezsim jelent. *(Zolnay János)*

Csináljunk rossz iskolát! - utolsó könyvéről szervezett Nagy Péter Tibor a Wesley Főiskolán vitát. Lukács Péterrel voltunk opponensek. Nehéz dolgunk volt. Csaknem minden sorával egyetértettünk az egyre erőteljesebb indulattal, növekvő keserőséggel írt jegyzeteknek. Péter azt emelte ki: pontos krónikája lesz ez a tanügyre nézvést „szörnyű időeknek”, ha túl leszünk rajta.

Én felidéztem a bennem kialakult Szüdi-képet. Úgy ismertem meg mint fegyelmezett hivatalnokot. „Adjatok egy tartalmat, kodifikálom” – ezt a belső parancsot éreztem eleinte. Aztán a minisztériumból, olykor a szó szoros értelmében is, kihaltak a meghatározó, sokat tudó oktatáspolitikusok. S János ott maradt magában – legalábbis így láttam. S mint a no-mád népek legendáiban, magára öltötte a halott király köpenyét, s képviselte immár nem szakjogászi, hanem államférfíui felelősséggel a nagy elődök örökségét. Hogy valami kritikát is mondjak a könyvről, azt hoztam szóba, hogy Szüdi János mégsem tudja megtagadni jogá-szi mivoltát. A jogszabályokat olvasva megképezi magának e szövegekből a valóságot, s ezt a „második világot” elemzi aztán való világ gyanánt. Mely való világ korántsem jobb, mint annak jogi tükörképe, de mégiscsak valamivel szellősebb, szétszakadozottabb, mint a szabá-lyok koherens világa. Azzal váltunk el: majd meglátjuk, kinek van igaza... *(Trencsényi László)*

Lelkes fiatal rendszerváltóként találkoztam először Jánossal, még valamikor '88–90-ben. Po-korni Zoltánnal (s néha Beke Katával) mint a PDSZ harcos ügyvivői folytattuk – nekünk akkor kíméletlennek tűnő – harcunkat a 'gonosz' képviselőivel és a végén általában Szüdinél kötöttünk ki, aki végtelen türelemmel és szokásos rosszkedvével magyarázta nekünk, hogy

miért nem lehet megvalósítani, amit követelünk. Sokáig így maradt meg bennem János képe: ő volt az a köztisztviselő, aki láthatóan, érzékelhetően mindent tud, amit tudni lehet saját területéről, a közoktatásról, de egyben ő maga a kerékkötő is, megakadályozója az iskola-rendszer átfogó reformjának, a Hivatal képviselője mindenképp felett. Csodálatra méltó volt már akkor is, ahogy azért szót tudott érteni a legkülönbözőbb értékrendű világmegváltókkal az oktatás területén. Szolgált, bár érzékelhetően nem nagy lelkesedéssel, az MDF közoktatási kormányzatát. Már akkor egyértelmű volt mindannyiunk számára, hogy Szüdi az a minisztériumi partnerünk, akinek „csak” egy szempontja van, mindenféle politikai játszma felett: az iskola, a gyerekek, tanárok érdekei.

’94-től már közvetlen munkakapcsolatban gyakran találtuk egymást az éjszakába nyúló viták különböző oldalainál. Nagyon sokszor nem értettünk egyet, máshonnan, másként láttuk azt a világot, melynek mindketten – akkor még sokakkal együtt – a jobbításán ügyködtünk. Tőle, általa tanultam meg, hogy nem értelmetlen kötözködés a hivatal, a közszolgálassítása, akadékoskodásnak tűnő megfontoltsága. Benne találtam meg az első igazi baloldali oktatáspolitikust, akinek az esetetek, a kiszolgáltatottak sorsának megváltoztatása mindenél fontosabb kérdés volt. Az erős államba gyakran szerelmes ’szoci’ politikusok helyett rá kellett figyelniünk, ha kormányzati szereplőként kerestük a liberális iskola korlátait.

Nem voltunk barátok, de a hosszú közös munka során én is, mint sokan mások, tisztelője, híve lettem annak a végtelen és elkötelezett munkának, amit János gyerekek százezreiért végzett a nap minden percében, fáradhatatlanul, megkönyöríthetetlenül. Csodáltam puritánságát, azt, ahogy hiányzott belőle minden politikai nagyravágás, ahogy nem törődött egyébként létező hatalmával.

Sokat vitatkoztunk közös bukásunkon is 2010 után, ő sokkal pesszimistábban látta már 2010–, 2011-ben is hogy merre megy a világ. Én nem szerettem (most sem bírom) a fasisztázást, de ha ebben nem is, a pesszimizmusában sajnos igaza volt szinte mindenben. A járvány kitörése előtt néhány nappal találkoztunk utoljára (előtte többször is gondolkodtunk egy új iskola létrehozásán). Magyar Bálint lemondott az Eötvös Társaság elnökségéről, és azért jöttünk össze mi, bölények néhányan, hogy új elnököt válasszunk. János rosszkedvű volt, de így ismertük, nem nagyon csodálkoztunk. Nem volt más, mint máskor. És persze vállalta a szintén szokásos nyomulásunk eredményeként a felkérést: legyen ő az elnök. Most már hiába. (*Horn Gábor*)

Friss az emlék, hogy alig több, mint egy hónapja, márciusban felkért opponensként találkoztam vele legújabb könyvének vitáján. Akkor már vírusos idők jártak, s mielőtt a terembe beléptem, még azt gondoltam, hogy mindenkitől a lehető legnagyobb távolságot fogom tartani. Úgy is tettem, de amikor Jánoshoz közeledtem, nem állhattam meg, hogy meg ne szorítsam a kezét.

A rendszerváltás körül ismertem meg, és aztán az évtizedek során egyre jobban megkedveltem, tisztelni is megtanultam. Kezdetben kevesebb dologban értettem egyet vele, de aztán már egyre több mindenben, mára pedig majd’ mindenben. Tanszékvezetőként meghívtam, tartson nálunk kurzust. Oktatáspolitikai-kutatóként gyakran kikértem a véleményét. Magánemberként pedig örömmel beszélgettem vele, és rendkívül nagy élvezettel olvastam a

könyveit. Ezt mondtam el a könyvvitán is, de ezt mondtam el már akkor is, amikor 2013-ban megjelent könyvét (*Mert vétkesek közt cinkos, aki néma*) én mutathattam be a nyilvánoságnak. Nem volt néma, nem volt cinkos. Szenvedélyesen igazságszerető demokrata volt és remek ember. (*Lukács Péter*)

Barátom volt. Tíz éves zalai elvonulásom során egyike volt a keveseknek, akivel személyes kapcsolatot tartottam. Volt, hogy itt aludt és akkor két napon keresztül elemeztünk, gyötörtük egymást, mint a régi szép időkben. Utoljára április 3-án hívott. Olyan volt, mint más-kor. Talán halkabb és szomorúbb. Hamar belelendültünk, az elemzésből elég gyorsan reménytelenség felé hajló dühöngés lett. (*Mihály Ottó*)

Én nem ismertem, soha nem beszélgettem vele, talán egyszer voltam vele közös tárgyaláson már 2010 után. Azt hiszem, '89-ben láttam először: egy üdülőben nyaraltunk, azt az arcot nem lehet mással összetéveszteni. Trencsényi azt írta: „kérlelhetetlen, engesztelhetetlen”, Majtényi László: „erényes ember”. És én, aki nem ismertem, csak messziről figyeltem, pontosan ezt gondoltam róla. Ritka embertípus. (*Knausz Imre*)

